

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN ASETUS KYTTYRÄLOHEN PYYTÄMISEEN LIITTYVÄSTÄ ILMOITUKSESTA JA RAPORTOINNISTA TENOJOEN VESISTÖSSÄ VUONNA 2023

1 Taustaa ja ehdotus

Vuonna 2023 lohenkalastus Tenojoen vesistössä on kielletty lailla lohenkalastuksen määräaikaisesta kieltämisestä Tenojoen vesistössä (342/2023). Lain 4 §:ssä säädetään kyttyrälohen (*Oncorhynchus gorbuscha*) pyyntiin tarkoitetun hanketoiminnan sallimise-
sta. Lain mukaan hankkeesta vastaavan olisi ilmoitettava hankkeesta Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle määräajassa ennen kohdistettuun kyttyrälohen pyyntiin ryhtymistä. Ilmoituksen tulee sisältää tiedot hankkeesta vastaavasta, kuvaus hankkeesta ja siinä käytettävistä välineistä, sekä miten hankkeessa minimoidaan lohen (*Salmo salar*) pyydykseen jäämisen riskit. Hankkeesta on lisäksi raportoitava Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle kuukauden sisällä hankkeen päätyttyä. Raportin tulee sisältää tiedot saaliiksi saatujen kyttyrälohien määrästä ja sivusaaliista. Lain 4 §:n 3 momentissa valtuutetaan maa- ja metsätalousministeriö antamaan asetuksella tarkempia säännöksiä hankkeesta ilmoittamisen ja hankkeesta raportoinnin määräajoista sekä hankeilmoituksen ja raportoinnin tarkemmasta sisällöstä ja hankkeen hylkäämiseen johtavista perusteista.

Kesällä 2023 on varauduttava kyttyrälohen voimakkaaseen nousuvaellukseen Tenon vesistöön. Luonnonvarakeskus on pyrkinyt tutkimaan ja kehittämään tehokkaita kyttyrälohen pyyntimenetelmiä siten, että niitä käyttämällä pystyttäisiin samalla välttämään lohen jäämistä sivusaaliiksi. Kyttyrälohen pyyntiä koskeva menettely on tarkoitus toteuttaa vuonna 2023 siten, että kynnys kyttyrälohen kohdennetulle pyytämiseksi olisi matala ilmoitusmenettelyn myötä, mutta samalla minimoitaisiin riski lohen jäämisestä sivusaaliiksi.

2 Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu virkamiesvalmisteluna maa- ja metsätalousministeriössä. Asetusluonnoksesta pyydettiin lausunnot seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, ympäristöministeriö, Lapin Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Luonnonvarakeskus, Lapin Poliisilaitos, Rajavartiolaitos, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Tenon kalatalousalue, Nuorgamin osakaskunta, Veahčaknjárgan osakaskunta, Utsjoen kirkonkylän osakaskunta, Outakosken osakaskunta, Alatalon osakaskunta, Iivanan osakaskunta, Pikkujärven osakaskunta, Tenonlaakson yrittäjät ry, Saamelaismatkailu- ja yrittäjät ry, Saamelaiskäräjät, Metsähallitus, Tenon kiinteistönomistajat ry, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry, Lapin Vapaa-ajankalastajat ry, Kalatalouden Keskusliitto sekä Lapin kalatalouskeskus.

Lausuntoja antoivat xx
Lausunnoissa xx

3 Pykäläkohtaiset perustelut

1 § *Soveltamisala*

Pykälässä säädettäisiin maa- ja metsätalousministeriön asetuksen soveltamisalasta, mikä olisi Tenon vesistöalueen Suomen puoleinen alue. Soveltamisalue vastaisi Tenon kalastussopimukseen liittyvän kalastussäännön 1 pykälän määräystä siitä, että biologisten vaikutusten torjuntaa koskevaa 6 lukua sovelletaan Tenojoen vesistön koko valuma-alueella. Kyttyrälöhi saattaa nousta vaelluksellaan pieniinkin virtavesiin, mistä syystä on perusteltua soveltaa asetusta koko Tenon vesistöalueella.

2 § *Kyttyrälöhen kohdistetun pyynnin edellytykset*

Pykälässä säädettäisiin kyttyrälöhen pyynnin ajankohdasta siten, että pyynti kohdistuisi kyttyrälöhen, eikä pyynti-ilmoitus mahdollistaisi tavallisista kalastussäädöksistä poikkeavaa kalastusta kyttyrälöhen nousuajankohdan ulkopuolella tai ilman asianmukaisia kalastuslupia tai siten, että ympäristömääräyksiä tai saaliskirjanpitoa laiminlyötäisiin.

Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin, että pyyntihankkeessa sallitut pyyntivälineet voisivat poiketa Suomen ja Norjan väliseen sopimukseen kalastuksesta Tenojoen vesistössä (SopS 42/2017) sisältyvässä kalastussäännössä, sekä kalastuksesta Tenojoen vesistön sivuvesistöissä annetun valtioneuvoston asetuksessa säädetyistä muun kalan pyynnissä tarkoitetuista pyyntivälineistä. Pyyntiä voisi harjoittaa esimerkiksi kulkutusverkolla, joka on Luonnonvarakeskuksen tekemän kyttyrälöhen pyyntiä koskevan tutkimuksen perusteella todettu tehokkaaksi pyydykseksi.

Kolmannessa momentissa säädettäisiin kyttyrälöhen pyyntihankkeesta vastaavan tahon velvollisuudesta hankkia tarvittavat kalastusluvut. Kyttyrälöhen pyynti-ilmoitus ei poistaisi kalastusluvan tarvetta, vaan poikkeusluvasta huolimatta kalastukseen tarvittaisiin kulloinkin harjoitettavalta kalastukselta normaalisti edellytettävä lupa. Käytännössä esimerkiksi matalaan veteen soveltuvan kulkutusverkon tai vastaavan seisovan pyydyksen käyttö vaatisi sitä, että hankkeen toteuttajilla on olemassa kalastuslupa, mikä oikeuttaa seisovien pyydysten käyttöön.

Lisäksi hankkeesta vastaavan on huolehdittava ympäristömääräyksiensä noudattamisesta, jotka liittyvät saaliin käsittelyyn. Samoin on huolehdittava pyyntihankkeen päivitäisestä saaliskirjanpidosta, mikä on katsottu tärkeäksi nykytilanteessa, kun tietoa kyttyrälöhen nousukäyttäytymisestä on ollut saatavilla rajoitetusti ja kyttyrälöhen kohdennetun pyynnin pyyntimenetelmä sovelletaan ensimmäistä kertaa. Saaliskirjanpidon tarkoitus on kehittää soveltuvia ja muille kalalajeille mahdollisimman haitattomia pyyntimenetelmiä edelleen.

Pykälään on lisäksi kirjattu vaatimus saaliiksi jääneiden lohien välittömästä vapauttamisesta takaisin veteen, mikä on tärkeä lähtökohta kyttyrälöhen pyynnille lohikantojen heikon tilan vuoksi.

3 § Hankeilmoituksen sisältö

Pykälässä säädettäisiin kyttyrälöhen pyyntiin tarkoitetun ilmoituksen sisällöstä. Kyttyrälöhen pyyntiin ryhtyvän olisi tehtävä ilmoitus lomakkeella Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle ja ilmoituksen tulisi sisältää kaikki pykälässä vaaditut seuraavat tiedot: hankkeesta vastaavan nimi ja yhteystiedot, kalastusoikeuden peruste, hankkeeseen osallistuvien nimet, hankkeessa käytettävät pyydykset ja pyyntimenetelmät, hankkeen sijainti, hankkeen toteuttamisen ajankohta, kuvaus hankkeen toteuttamisesta, selvitys miten hankkeessa minimoidaan lohien pyydykseen jäämisen riskit sekä tieto muista alueelle suunnitelluista vastaavista hankkeista, mikäli ne ovat hankkeesta vastaavan tiedossa.

Ilmoituksen sisältämät tiedot arvioidaan tärkeiksi, jotta Lapin ELY-keskuksella on edellytykset arvioida, kohdistuuko pyynti-ilmoituksen mukainen kyttyrälöhen pyyntihanke tosiasiallisesti kyttyrälöhen pyyntiin tai voiko hankkeen mukaisesta pyynnistä aiheutua 3 §:n mukaisia haittoja, joiden vuoksi hanke tulisi hylätä. Hankkeen toteuttamisen aikana kalastuksenvalvonnalla on mahdollista seurata, että hake toteutetaan suunnitelman mukaisesti.

4 § Ilmoituksen käsittely

Pykälän ensimmäisessä momentissa säädettäisiin, että kun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on saanut hankeilmoituksen, on sen ilmoitettava vastaanottamisesta hankkeesta vastaavalle.

Pykälän toisessa momentissa säädettäisiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen oikeudesta pyytää hankkeesta vastaavaa täydentämään ilmoitusta tarvittaessa, tai tehdä päätös hankkeen hylkäämisestä ja kieltää toiminnan aloittaminen. Kyseessä olisi tällöin hylkäävä hallintopäätös, johon olisi mahdollisuus hakea muutosta hallintolain mukaisesti. Hankkeesta vastaava voisi myös itse oma-aloitteisesti täydentää ilmoitustaan tarpeen mukaan. Asiasta ei kuitenkaan ole katsottu tarpeen säätää asetuksessa erikseen, sillä hallintolain (434/2003) 22 §:n 3 momentti sisältää säännöksen asianosaisen mahdollisuudesta oma-aloitteisesti täydentää hakemustaan tai muuta asian käsittelyä varten viranomaiselle toimittamaansa asiakirjaa sekä toimittaa käsittelyn kuluessa viranomaiselle asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisia tietoja.

Pykälän kolmannessa momentissa olisi mainittu hankkeen hylkäämiseen johtavia perusteita. Mahdollisuus hankkeen hylkäämiseen ja toiminnan aloittamisen kieltämiseen on tärkeää siitä syystä, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on pystyttävä varmistumaan siitä, että hanke ei vaikuta lohikantoihin tai muuhun kalastukseen huomattavan negatiivisella tavalla..

Momentissa 1 kohdassa säädettäisiin, että jos hanke ei tosiasiallisesti kohdistu tai voi kohdistua kyttyrälöhen pyyntiin, olisi tämä hylkäysperuste. Hankkeen ei tosiasiallisesti voitaisi katsoa kohdistuvan kyttyrälöhen pyyntiin, jos pyyntiväline, pyyntipaikka tai pyyntiajankohta ei vastaa tietoa siitä, missä kyttyrälöhiä yleisesti tavataan niiden nousuaikana. Esimerkiksi pyynnin aloittaminen heinäkuun alussa matalilla alueilla,

joille kyttyrälohet alkavat kerääntyä vasta elokuussa voisi olla syy hankkeen hylkäämiseen tai hankesuunnitelman tarkistamiseen. Myös pyyntitavat, jotka kohdistuisivat selvästi jonkin muun lajin pyyntiin olisivat peruste hankkeen hylkäämiselle.

Momentin 2 kohdan mukaan, hylkäysperusteena voisi olla myös, mikäli riittävän sivusaaliskuolleisuuden minimoinnista ei voitaisi varmistua. Viranomaisen arvioi toteutetun ilmoituksen perusteella sitä, miten etenkin loheen kohdistuva sivusaaliskuolleisuusriski on pyritty minimoimaan ja tarvittaessa voi kehottaa hankkeesta vastaavan täydentämään ilmoitusta sivusaaliskuolleisuusriskin arvioimiseksi tai sen minimoimiseksi tehtävistä toimenpiteistä. Mikäli viranomaisen katsoisi, että sivusaaliskuolleisuusriski on täydennyksenkin jälkeen riittämätön, voisi viranomaisen hylätä päätöksellään hankkeen. Esimerkiksi pyyntivälineet, mistä lohen vapauttaminen vahingoittumattomana on hyvin epätodennäköistä tai jotka eivät ole osoittautuneet erityisen soveltuviksi kyttyrälohen pyyntiin voisivat olla peruste hankkeen hylkäämiselle. Kyttyrälohen pyyntiin soveltuvina pyyntivälineinä on testattu matallille aluelle sopivaa kulutusverkkoa ja nuotaa. Lisäksi rysäpyynnin tai harrilaudalla tapahtuvan viehepyynnin on arvioitu soveltuvan mahdollisen sivusaaliin vapauttamiseen vaurioitumattomana.

Momentin 3 kohdan mukaan, jos hanke aiheuttaisi huomattavaa haittaa muulle kalastukselle, olisi elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskuksella oikeus hylätä hanke ja antaa toiminnan kieltävä päätös. Mikäli pyyntihanke vaikeuttaisi huomattavasti muuta kalastusta alueella, missä on kalastettu aktiivisesti normaalien kalastussääntöjen mukaisesti hankkeen suunniteltuna toteutusaikana, hanke voitaisiin hylätä.

Momentin 4 kohdan mukaan hanke voitaisiin hylätä, mikäli hankkeen toteuttamisessa ei noudatettaisi viranomaisen antamia ohjeita tai määräyksiä. Viranomaisen ohjeet tai määräykset voisivat kohdistua esimerkiksi pyyntimenetelmiin, sivusaaliskuolleisuusriskin minimoimiseen, saaliin hävittämiseen tai muuhun hankkeen toteuttamiseen liittyviin seikkoihin.

Lisäksi momentin 5 kohdan mukaan hanke voitaisiin keskeyttää myös, jos hankkeen toteuttamisessa ei noudatettaisi alkuperäisessä ilmoituksessa ilmoitettuja seikkoja, eikä hankkeesta vastaava olisi täydentänyt ilmoitusta tai noudattanut viranomaisen antamia ohjeita.

5 §

Hankkeesta ilmoittamisen määräaika

Hankkeesta ilmoittamiselle on katsottu tarpeelliseksi asettaa määräaika, jotta ilmoitukset saadaan käsiteltyä yhtäaikaaisesti ja koordinoitusti Lapin ELY-keskuksessa. Määräajan lisäksi pykälässä asetettaisiin mahdollisuus toimittaa hankeilmoituksia perusteluista syistä myös mainittua ajankohtaa myöhemmin. Kyttyrälohen kohdennettua pyyntiä harjoitetaan nyt laajassa mittakaavassa ensimmäistä kertaa, joten on mahdollista, että pyyntikäytäntöjä joudutaan muuttamaan vielä ennalta sovitun määräajan jälkeen. Esimerkiksi kyttyrälohen nousuvaellus saattaa edellyttää aiemmista suunnitelmista poikkeavia toimia tai käytettävien pyyntitapojen muuttamista siten, että kyttyrälohen pyynnistä saadaan tehokasta ja muiden lajien sivusaalista voidaan välttää.

6 §

Hankkeesta raportointi

Kyttyrälohen pyyntihankkeista raportointi on katsottu tärkeäksi, jotta kyttyrälohen torjuntatoimien tehokkuutta ja sivuvaikutuksia voidaan arvioida ja toimintaa kehittää edelleen. Kyttyrälohen kohdennettua pyyntiä ei ole harjoitettu laajasti aiemmin, mistä syystä tiedon kerääminen tulevia vuosia varten on tärkeää. Kuukausi on katsottu riittäväksi raportointiajaksi hankkeen päättymisen jälkeen. Olennaista on saada tietoa pyyntiajasta, saaliiksi saatujen kyttyrälohien määrästä sekä mahdollisesta lohen sivusaaliista.